

lutherse leerstoelen, omdat hij die dan ook aan de remonstranten en de doopsgezinden moest toestaan. Al deze kleine protestantse kerken, die samen niet eens 5% van de bevolking omvatten, zouden door de overheid gesubsidieerde kweekscholen krijgen. Men kan daarom de regeling van het Organiek Besluit het best karakteriseren als de vrucht van 'staatsrechtelijk geknutsel'.³⁴

Het intensiefste bemoeide de overheid zich met het Evangelisch-Luthers Seminarie, dat in 1816 bij Koninklijk Besluit werd opgericht. De Koning benoemde de curatoren en benoemde en betaalde ook één gewoon hoogleraar. In het Reglement werd verder geregeld, dat de lutherse studenten eerst hun kandidaatsexamen in de letteren aan het Athenaeum van Amsterdam moesten afleggen, daarna hun kandidaatsexamen in de theologie in Leiden. Op basis hiervan konden zij tot het kerkelijk examen worden toegelaten.³⁵ De lutheranen accepteerden dit reglement zonder protest, ook al hadden zij nauwelijks greep op hun seminarie. Ook het seminarie van de Remonstrantse Broederschap werd in 1816 bij Koninklijk Besluit opgericht of beter heropgericht, maar in dit geval was de overheid terughoudender. Zij betaalde weliswaar de ene hoogleraar, maar liet de keuze aan de Broederschap over. Ook hield de Broederschap de theologische examina in eigen hand, waarbij zij overigens wel gebruik maakte van de diensten van de hervormde theologische 'stadsprofessor' aan het Athenaeum van Amsterdam. Aan het seminarie werd alleen theologie onderwezen. De studenten legden hun propaedeuse, zoals reeds de gewoonte was, aan het Athenaeum in Amsterdam af. De doopsgezinden hielden daarentegen de kweekschool geheel in eigen regie en zagen af van overheidssubsidie. Zij benoemden en betaalden zelf hun hoogleraar (vanaf 1827 twee hoogleraren). Ook de doopsgezinde studenten legden hun propaedeuse aan het Athenaeum af. Aan de kweekschool ontvingen zij een volledige theologische opleiding.

De hervormde predikantsopleiding was en bleef dus de enige, die aan de universiteit plaatsvond. Dit betekende dat de hervormde kerk evenals vóór 1795 geen enkel recht op medezeggenschap bij de opvulling van hoogleraarsvacatures had. Zij aanvaardde dit zonder protest, mede omdat de Kroon tot 1877 alleen hervormden tot hoogleraar benoemde, die bovendien op twee uitzonderingen na (E.A. Borger en A. Kuenen) al predikant waren geweest. Alleen in 1841 deed de Algemene Synode onder druk van de orthodoxe kringen in de hervormde kerk een poging om invloed op de benoemingen te krijgen, maar zij zag spoedig daarvan af, ook al reageerde de overheid welwillend.³⁶

Vóór 1795 had de kerk desalniettemin informeel een aanzienlijke

34. A. Kuyper, *Is er aan de publieke universiteit ten onzent plaats voor een faculteit der theologie?*, Amsterdam 1890, 8. Zo luidde het oordeel van A. Kuyper over de duplex ordo van 1876. Mijns inziens geldt het ook voor het Organiek Besluit.

35. Zie Estié, *Stichting*, 102-105.

36. J. van den Berg, "'De vrijheid der Godgeleerde Wetenschap': kerk en theologische faculteit in de middenjaren van de negentiende eeuw", in: A. Goudriaan e.a. (red.), *Feestbundel uitgegeven ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van het Kerk-historisch Gezelschap s.s.s.*, Leiden 1992, 7-24, in het bijzonder 7.